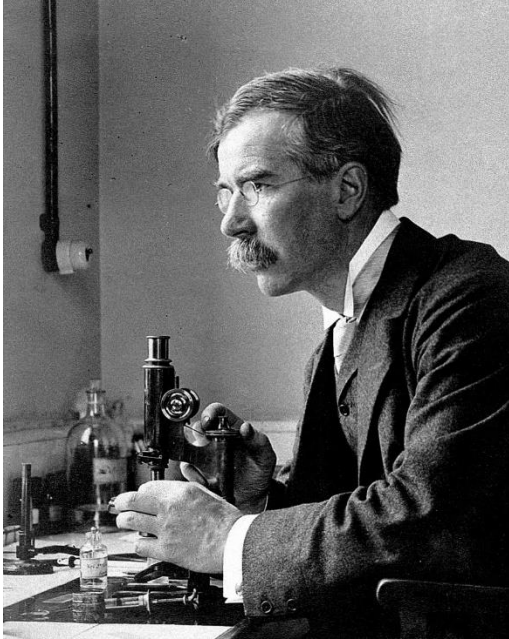

TİFO: 2000 YILINDA DÜNYADA 21,7 MİLYON TİFO HASTASI VARDI

Tifo; temiz içme suyunun bulunamadığı ve temizliğe özen gösterilmeyen yerlerde ölümlere neden olan salgın bir hastalıktır. Bu hastalık, binlerce yıl boyunca başta Güney Asya olmak üzere tüm ülkelerde ölümcül salgınlara neden oldu. Bilinen en eski tifo salgını M.Ö. 430-424 yılları arasında Atina'da görüldü. Tifo, Atinalıların üçte birinin ölümüne neden olmuştu. Tarihçi Thucydides, salgının veba olduğunu yazdığı için Atina'nın lideri Perikles'in de ölümüne neden olan salgın veba sanılmaktaydı. Ancak son yıllarda, o salgın sonrasında topluca gömülen kurbanların dışlarındaki DNA'lar incelenince salgının tifo olduğu belirlendi. Meksika'da, ilki 1545'te ve ikincisi 1551'de Aztekler arasında çıkan salgınlarda 7-17 milyon kişi öldü. Salgınların nedeni ise anlaşılamamıştı. Ancak 2018'de Nature Ecology & Evolution Dergisi'nde yayımlanan bir bilimsel çalışmada, Azteklerin ölümüne tifo salgınının neden olduğu açıklandı. ABD'de 1861-1865 yılları arasında yaşanan İç Savaş sırasında tifo salgını 80 bin askerin ölümüne neden oldu. Tifodan ölen asker sayısı savaşta vurulup ölenlerden daha fazlaydı. Son bilimsel çalışmalar; ABD'nin 9. Başkanı William H. Harrison ve 12. Başkanı Zachary Taylor'un da tifo nedeniyle ölmüş olabileceklerini gösterdi.

**Tifo aşısını bulan
Sir Almroth E. Wright**

Aşı İngiliz askerleri için geliştirildi

Tifoya gelişmekte olan ülkelerde daha sık rastlanır. Hastalık; kanalizasyona yakın su kaynakları, kirli suyla yıkanmış yiyecekler, yumurta ve süt ürünlerinden ağız yoluyla bulaşır. Tifoya Salmonella typhi adlı tifo basili neden olur. Bu hastalığa bir

basilin neden olduğunu ilk kez 1880’de K. J. Ebert açıkladı. Tifo aşısı İngiliz bakteriyolog Sir Almroth E. Wright tarafından bulundu. Aşı ilk kez 1896’da Güney Afrika’daki Boer Savaşı’nda, İngiliz askerlerinde denendi ve başarılı oldu. Sir Wright, I. Dünya Savaşı’na katılacak olan İngiliz askerleri için 10 milyon doz aşı üretti ve ilk kez bir ordunun tüm mensuplarına tifo aşısı yapıldı. Bu sayede savaş boyunca tifoya yakalanan İngiliz askerlerinin sayısı minimuma indi. ABD ordusunda görevli olan Dr. Frederick F. Russell, İngilizler’den esinlenerek 1909’da tifo aşısı üretmeye başladı ve iki yıl sonra ABD’deki tüm ordu mensuplarını aşıladı. ABD’de tifo aşısı üreten Parke, Davis & Company adlı şirket, 16 Mayıs 1914’te sivillerin de aşılınması için Philadelphia’daki doktorlara bir mektup yazdı. Mektupta, seyahat eden insanların tifoya yakalanma olasılığının yüksek olması nedeniyle aşı yaptırımlarının yararlı olacağı anlatılmıştı. Bu tür kampanyalar sivillerin aşılınmasını hızlandırdı. Çeşme sularının da 1908’den itibaren klorlanması sayesinde ABD’de tifoya yakalananların sayısı dünya ortalamasının altına indi. Tifo tedavisi için chloramphenicol adlı ilacın 1948’de geliştirilmesi ve ardından furazolidone adlı ilacın 1953’te kullanıma girmesiyle tifodan ölenlerin sayısı azaldı. Ülkemizde yıllarca ölümlere neden olan tifo; aşılama, hijyen ve çevre koşullarının iyileştirilmesi sayesinde azaldı. Tifoya yakalanan vatandaşlarımızın sayısı 2004’te 24 bin civarındayken son yıllarda 15-20’ye düştü.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü